

Recerca a les entitats socials: una experiència d'anàlisi participativa de la mateixa acció social

Marta Bàrbara

Psicòloga i directora de l'Associació Punt de Referència

www.puntdereferencia.org

Les entitats de base que treballem per l'atenció directa a col·lectius amb dificultats socials destinem sovint tots els nostres esforços a donar cobertura a les necessitats emergents dels nostres usuaris i usuàries, des de la urgència i la immediatesa que reclamen les situacions de risc social. Conscients de la necessitat de formació i d'actualitzar les eines professionals amb les quals es treballa, els i les professionals del sector social participem en espais de formació externs per tal de millorar la nostra competència professional i incorporar noves eines en la nostra praxi quotidiana.

Menys comú és, però, la dedicació professional a fer una reflexió interna, de fons, sobre l'actuació de l'entitat, l'anàlisi dels resultats de les nostres actuacions (no sols quantitatius, sinó també qualitatius), i la base teòrica sobre la qual se sustenta la nostra acció pràctica.

A Punt de Referència som pioners en programes d'acompanyament voluntari per a joves extutelats i, atesa la nostra singularitat en la intervenció amb aquests joves, vam considerar imprescindible fer un exercici d'anàlisi a fons de la nostra proposta d'actuació.

L'Associació treballa des del 1997 per als joves extutelats, acompanyant-los en el seu procés d'emancipació. Per a ells comptem amb diversos programes d'actuació, d'entre els quals es destaquen els programes "**Referents**" i "**Acull**". L'especificitat d'aquestes dues propostes radica en la utilització de la figura del voluntari com a eina d'intervenció per a l'acompanyament global en l'emancipació del jove.

El programa "**Referents**" s'estableix per afavorir vincles entre un jove en situació de risc d'exclusió social i una persona voluntària que té temps i ganes per dedicar-se a aquest espai de relació. L'entitat facilita el contacte per tal que s'estableixi un lligam entre aquests joves i les persones que exerceixin el rol de referents, mentre vetlla perquè el desenvolupament d'aquesta relació es doni de la millor manera possible. Això es fa a partir d'un procés de captació i selecció de persones voluntàries, un període de formació i, finalment, una proposta d'aparellament que té en compte els perfils d'uns i altres. La relació entre referent i jove es caracteritza per l'exclusivitat que s'ofereixen l'un a l'altre, de manera que el/la jove té la possibilitat d'establir una relació personalitzada, sense percebre-la com una relació institucional, sinó com un vincle personal. Per aconseguir que aquest vincle sigui profitós és necessari que cadascú vagi construint la relació de manera que se senti còmode i la percebi com a útil. Això facilitarà que els/les joves siguin reconeguts com a individus únics i diferents, amb dret a rebre un tracte respectuós i en igualtat de condicions.

El programa "**Acull**" consisteix en l'acolliment d'un jove immigrant extutelat en un nucli familiar durant un període de 8 mesos. La integració d'un jove a un nucli familiar suposa la convivència amb una família que disposa d'unes pautes de funcionament socialment acceptades i, per tant, ajuda el jove a ubicar-se en un marc social normalitzat. Aquest espai de convivència educa en valors de tolerància, respecte, responsabilitat i facilita l'expressió de sentiments. Valors que, en definitiva, ajuden a modelar una pauta de comportament constructiva i facilitadora de les relacions socials. L'intercanvi cultural és també una peça clau en aquesta relació acollidor-jove. Respecte al jove, li permet conèixer la cultura receptora i aprendre'n el funcionament, els valors, les actituds i les tradicions, i consolidar la llengua castellana i catalana. Quant a l'acollidor-referent, aquest contacte dóna a conèixer també la cultura d'origen d'aquests joves. Esdevé, per als voluntaris, una opció de compromís social, d'integració i convivència.

Finalment, el fet d'assegurar les necessitats bàsiques, de manutenció, allotjament i suport emocional, permet al jove alliberar tensions i estructurar les actuacions presents i futures sense haver de preocupar-se per una subsistència immediata. El jove podrà anar reformulant les seves propostes amb activitats que estiguin al seu abast i anar assolint, així, petites fites del dia a dia.

L'acompanyament conduït per una persona voluntària és un tipus d'intervenció socioeducativa molt poc explorat a Catalunya. L'acompanyament s'ha descrit més com a mètode educatiu que com a eina per a la integració social i, de fet, són dues cares de la mateixa moneda: atès que l'educació, tal com defensa Durkheim, persegueix situar el subjecte en un espai i un temps determinat, la connexió amb allò social serà l'objectiu últim de la intervenció.

La primera idea és sobre la recerca en el moment que els professionals valoren la necessitat d'analitzar el rol del voluntari (referents i acollidors), la repercussió i l'impacte de la seva acció amb els joves extutelats i analitzar la importància del vincle que se'n deriva de la relació, en un moment en què el/la jove construeix la seva identitat. A la vegada, es considera oportú de revisar el marc teòric existent, aportant el coneixement de les noves corrents de pensament.

A fi d'abordar aquest procés d'anàlisi, tenint en compte tots els agents implicats en l'acció que es proposa, es va requerir la participació directa de tots aquests, de manera que l'activitat de reflexió de la nostra eina d'intervenció va esdevenir una acció participativa i compartida. En aquest sentit, joves i voluntaris van treballar al voltant d'un qüestionari i d'algunes reunions d'anàlisi i contrast de resultats, i es va confeccionar un grup de professionals externs coneixedors de l'activitat de Punt de Referència, que van actuar com a analistes de conjunt.

El fet de potenciar els processos participatius en el si de les entitats socials esdevé, de forma transversal, un exercici de transparència i de bona pràctica en el conjunt de la xarxa de serveis.

El resultat final de la recerca ha rebut el títol Acompanyament voluntari i vincle afectiu. Experiències d'acompanyament amb joves extutelats que el podreu trobar a la xarxa a: http://issuu.com/puntdereferencia/docs/acompanyament_joves_extutelats

L'esforç que ha suposat per l'entitat l'elaboració d'aquesta recerca ha estat molt gran, però també els resultats i els beneficis que hem obtingut han estat molt satisfactoris. La recerca ens ha permès revisar la feina feta fins al moment, fer palesos els encerts i els errors comesos, i tenir eines per replantejar l'actuació de l'associació, repensar els programes ja existents i assolir reptes nous.

La possibilitat un canvi en el discurs de fons de l'entitat, dotant-lo d'una major complexitat, de major profunditat i solidesa, i proporcionant un marc teòric comú per a tots i cadascun dels programes de l'Associació. Ha permès aprendre més sobre el fonament de les relacions humanes i a apropar-nos, des d'una altra perspectiva, als joves extutelats. Aquest acostament des d'una nova mirada, centrada en les capacitats dels joves, ens ha obert noves possibilitats d'actuació amb ells i no sols per a ells; actuacions que els han de facilitar l'accés als espais socials en els quals tenen molt a dir i molt per aportar.

Les trobades amb experts ens han permès socialitzar coneixements i donar a conèixer la metodologia de Punt de Referència a persones significatives de l'àmbit de l'educació social i la immigració. Les sessions de contrast, tant amb joves com amb voluntaris, han servit per compartir el balanç i per fer-los un retorn sistematitzat d'una actuació de conjunt en la qual ells i elles van prendre part individualment. S'ha reforçat un sentiment de pertinença i identitat cap a l'associació.

Com a conclusió, esperem que la publicació d'aquest document pugui servir per donar valor a les relacions de suport voluntari com les que s'estableixen en els programes "Referents" i "Acull". Si bé en altres països els seus beneficis en infants i joves en situació de dificultat són coneguts, a casa nostra encara són experiències molt desconegudes que cal potenciar. El fet que les conclusions d'aquest estudi arribin a professionals que treballen amb aquests nois i noies, i amb la ciutadania en general, pot ser la manera de fer-ho.

Esperem haver pogut contribuir a fer visibles els nois i les noies tutelats i extutelats des d'una perspectiva més positiva, que els permeti la seva autonomia real comptant amb una xarxa de suport al seu voltant i unes relacions personals satisfactòries que els permetin tirar endavant amb les mateixes oportunitats que qualsevol altre.